

ЧИТАЛИЩЕ

ПОВРЕМЕННО СПИСАНИЕ

(Излъзва двапѣти въ мѣсеца).

ЗА БУБИТЬ.

«Кой незнае, казва Катрфажъ (*) Bombyx mori или обикновенниятъ коприненъ червей? Кой незнае че той вие свой пашкулъ, или съ други думи, че той обвива себе си съ единъ особенъ видъ кълбо, отъ вътрѣ праздно и намотано отъ вънъ и отъ вътрѣ съ нишкж, която спорѣдъ Мальпига и Мионна е дълга повече отъ 400 аршина? Нужно ли е да повтаряме че това кълбо (пашкулжтъ) като сж размотае, опреде и осуче и като сж преработи и още по разни начини, достига сѣ до по-голѣмо и по-голѣмо совершенство — превржща сж въ коприна и служи за материалъ на най-добритѣ, най-сжжпитѣ и най-великолѣпнитѣ платове и ткани, които сж прославили по цѣлъ свѣтъ градоветѣ Лионитѣ, Ст. — Етиенъ и Нимъ, съ които Франция има пжлно право да сж гордѣе? Знанията на историята за копринарството сир. знанието какъ да сж отгльдватъ бубитѣ и да сж ползватъ челоуѣцитѣ отъ тѣхъ е малко распространено, но при това трѣба да го знаемъ и заслужва особенно внимание. Още отъ старо врѣме да-

(*) Revue des deux Mondes 1866 г. въ Вѣст. Евст. Н.

лечъ на Вѣстокъ хората знаиле този червекъ, който отъ послѣ излѣлъ изъ границитѣ на своето отечество и починалъ голѣмо пѣтувание, или по-добрѣ да кажемъ, начиналъ своитѣ мирни завоевания, като преминвалъ отъ мѣсто на-мѣсто, до дѣто най-сѣдне постепенно проникналъ до сичкитѣ краища на свѣта. Сѣжду, у сичкитѣ народи, които го приеле доброволно, той распространява нови срѣдства за честитѣ и благополученъ животъ, обогатява цѣли народи, оживява търговията, разширява кръга ѝ, возбужда изобрѣтателность и става причина на нейнитѣ чудеса въ свѣта. Но при сичкитѣ добрини, бубитѣ иматъ и своитѣ опасни старни за тѣзи, които искатъ да сѣ ползватъ отъ тѣхъ безъ потребното старание и прѣдпазливостъ и които мислятъ че единъ пѣтъ като сѣ сполучиле непременно ще сполучѣтъ и повторно. Както сичкитѣ промишленности иматъ свои честити и злочести времена тѣй сѣщо и копринарството. Сички ние знаемъ че много пѣти сѣ е случвало та и копринаринарството да опитва горчиви бѣдствия, па дори и въ настоящето врѣме е въ сѣщото сѣстояние. — Коя старна трѣбва дѣ почитаме за отечество на бубитѣ? Въ отговоръ на това питане естествовѣдцитѣ, въ чело на които стои Латрелль, безсомнение казватъ — Сѣверний Китай. Но да ли не е ограничено това показание? Изъ книгитѣ ние видимъ че копринарството сѣществувало още въ колубаснословнитѣ врѣмена на Яо и Шунъ; Менувий законъ ни показва че Арийцитѣ знаиле коприната въ много отдавнашни врѣмена. А да ли сѣ ѝхъ получавале обработена отъ рѣцѣтѣ на Китайцитѣ или сѣ заѣле насѣкмото отъ тѣхъ и сѣ произвождале въ собствениитѣ си обиталища? Естествовѣдцитѣ сѣ почече на послѣдното мнение, което и преимуществаено е основано на туй убѣждение, че черницата, съ която бубитѣ иматъ непосредствена свръзка, расте само въ Сѣвер. Китай. Отъ тука, както предполагатъ, дървото и насѣкмото (бубата) биле пренесени въ Индия, дѣто вече сѣ развѣдени съ помощта на културата. Но въ послѣдно врѣме дивата черница е разширила много своитѣ прѣдѣли. Англичанитѣ сѣ срѣщнале по бѣрдата (склонѣтъ) на Источний Гималай, и много отдавна на дерптскій про-

фесоръ Александъръ Бунче сж открилъ и въ Персія. И тѣй никакъ не е чудно това че отечество на коприната могле да бждѣтъ високитѣ старни на Индия, сжщо тѣй както и долините на Жълтата рѣка, и че копринарството било познато на индийскитѣ Арийци, както и на Китайцитѣ. Послѣднитѣ на основание на своето пжрвенство на откритията у дълбока старина присвояватъ и туй право на себе си. Ако вѣрваме тѣхнитѣ учени, то Фуци, императоръ съ драконски трупъ и обрѣженѣта глава още около 3,400 год. до Христа изнамѣрилъ два музикални органа, на които тетевитѣ биле направени отъ коприна. Но и да бѣ доказанъ дори този фактъ какъ не трѣбва да заключваме отъ него че копринството сжществувало въ това врѣме. Нѣма съмнение че прѣди да начинѣтъ человѣцитѣ да развѣждатъ черници и буби трѣбвало да ся изминѣтъ цѣли вѣкове, когато хората сж благодариле само да сбиратъ пашкулитѣ по джрвята. Китайскитѣ прѣдания на пжлно подтвжрждватъ това прѣдположение, което е основано на здравия разумъ. И дѣйствително, не по-рано отъ царуването на *Гоангъ-ти*, 2,650 год. прѣдъ нашата ера, тѣ споменѣтъ за пжрвитѣ опити вржхъ домашното воспитание (отгльждане) на бубитѣ, и притурѣтъ че това нововведение било работа на императрицата Си-лингъ-ши, която изнамѣрила искуството за предене и тачене на коприната и научила на това своитѣ поданници. Да ли има поне малко истина въ тѣзи стари разкази? Незная, но отъ сѣ сжрдце вѣрвамъ преданието, което преписва на жена изнамиранието на коприненитѣ издѣлия. За подтвжрждение на това народно предание мождѣтъ да сж преведѣтъ за свидѣтелства и други легенди (приказки), които споменѣтъ за Си-лингъ-ши като за нѣкое божество, и които ѣж вжскачватъ въ стѣпень на добжръ геній подъ име Сіентъ-тсанъ (пжрва воспитателница на бубитѣ.) Когато познале сичката полза, която принасятъ тѣзъ насѣкоми, то твжрдѣ естествено е че джрвото, което ги хранило трѣбва скоро да обжрие на себе си вниманието на такжвъ единъ промишленъ народъ, какжвѣто сж Китайцитѣ. Развѣжданието на черницитѣ, което по сичко сж види да сж е почижло около това врѣ-

ме, наскоро станало много важно, за което свидетелствуватъ и най-древнитѣ исторически документи. Като изчислява работитѣ, прѣдприяти отъ Ю за отстранението на бѣдствията отъ голѣмото наводнение на Яо и за испусканието (истичанието) на воджта, Шукингъ ни сообщава, че въ областъта Иенъ, сега Шангъ-шунгъ, два ракава рѣки биле съединени, и, въ слѣдствие на това прѣдставилъ ся случай да насаждатъ черници, да развѣджатъ бубитѣ и долу въ долинитѣ и полетатъ.

Тѣзи работи, удивителнитѣ остатки на които можемъ и сега дори да изучаваме биле произведени (направени) прѣди 2,286 год. до Р. Хр. и почти 1,000 год. прѣдъ разорението на Троя! Коприненитѣ издѣлия, които първоначално сж явиле въ Китай, скоро врѣме станжле прѣдмѣтъ на търговия, и испърво сж распространиле по Азия, а още по сетне и въ Европа. Вътвърдѣ любопитната статия за *търговията съ коприна у старитѣ* Пардесею доказалъ че още въ врѣме на Иезекиилъ, около 600 год. до Р. Хр. коприната влѣла въ состава на нарядитѣ на юдейкитѣ жени и че облеклата, за които сж спомѣнъ у Геродота и Ксенофонта подъ названието Мидийски, биле направени отъ коприненъ платъ. Твърде явно е че такжвъ родъ дрехи скоро станжле извѣстни и у Гърцитѣ, макаръ че въ остала Европа тѣ сж явиле и още по сетнѣ. Автора, камъ който ние горѣ сж отправихме, полага че въ Римъ коприненитѣ платове сж появили напърви пѣтъ въ врѣме на игритѣ дадени отъ Цезара, около 46 год. прѣдъ Р. Хр. или може би само нѣколко години по-рано като сждимъ по едно мѣсто у Варрона. Впрочемъ трѣбва да забѣлжимъ че въ течение на много вѣкове коприненитѣ издѣлия биле най-рѣдки и най-скжпи. Въ царуването на Аврелиана тѣ сж продавале на равно по тѣгло съ златото, тѣй щото побѣдителя на Зеновия отказалъ да даде на императрицата коприна за платове каквито сега носжтъ попразницитѣ обикновенната слугиня, и отказалъ собствено по това че считалъ този нарядъ твърдѣ скжпоцѣнѣ. Причината на тѣзи скжпостъ била въ това че Китайцитѣ, като искали да спажтѣ монопола, който правилъ сичкитѣ образовани народи поданници на тѣх-

ната промишленостъ зимали строги мѣрки, да не да-
дѣтъ да излезѣтъ бубитѣ вѣнѣ изъ предѣлитѣ на небе-
сната Империя. Граничната стража съ голѣмо внима-
ние пазила да не би нѣкой да изнесе ейца отъ туй дра-
гоцѣнно насѣкомо и жестоки наказания даже смѣртъ
чакала сѣки който би помислилъ да наруши този законъ.
Само платове можле да сѣ изкарватъ на вѣнѣ, а и
прежда отъ коприна дори било запретино да излиза изъ
предѣлитѣ. Та и Плиний дори незнайжъ копринена пре-
жда и той казва че въ негово врѣме Финикия и Вави-
лония получвале готово изработени само платове. Ние
ще видимъ че древнитѣ учени нѣмале понятие за на-
стоящитѣ свойства на коприната. Аристотель вѣрно опис-
ва сичкитѣ преврѣщения на бубитѣ; но то не нашѣта бу-
ба: той говори за други червей, който живѣе по о-витѣ на
Архипелагъ, по кипариситѣ и скапидорнитѣ дървя, той
говори за гжсеницъ; пашкулъ на която изработенъ упо-
трѣблявали за лѣгко мѣжко облѣкло. А колкото за се-
гашната коприна, която той нарича *абисинска* тя сѣ
употреблявала исклучително за женски нарѣди. Спорѣдъ
Аристотеля, Плиния и тѣхнитѣ послѣдователи, тѣзи ко-
прина още за дълго врѣме сѣ считала особенъ видъ
мѣхъ (пухъ), който събирале споредъ тѣхъ по дървя-
та. Павзаний праведно преписвалъ на това животно про-
изхождението му, но знаменитий историкъ още въ края
на II вѣкъ считалъ коприненитѣ платове за произведе-
ние на особенъ родъ паякъ, за който той дори дава нѣ-
кои подробности. Само въ IV вѣкъ ние намираме въ
една у св. Василиевитѣ проповеди по-точни понятия за
бубитѣ, за тѣхното преврѣщанье, и за коприната, коя-
то тѣ даватъ. Нарушението на строгия китайски законъ
за изнасянието на буѣното семѣ преписватъ пакъ на
жена. Около 140 год. до Р. Хр. една царицъ отъ Ди-
настията Ганъ ся сгодила за Хотанский царь и много
сѣ очудила кога сѣ научила че въ старната Хотанъ,
която лѣжи близо при центра на Азия, въ мала Буха-
ра, нѣма нито черница, нито буби. Тя като нещѣла да
сѣ разпрости нито съ еднитѣ нито съ другитѣ, рѣшила
сѣ да подвѣрли на опасностъ и себе си и живота и ка-
то отивала за камъ старната на сѣпруга си скрила въ

шапката си нѣколко сѣмена и ѣйца. Стражата не смѣла да сѣ прикосне до украшенията на главата на тѣхъ императорска фамилия и ѣйцата благополучно биле пренесени въ мѣстото дѣто тя отивала. Развѣжданieto както на черниците тѣй и на бубитѣ сѣ увѣнчало съ пѣленъ усѣхъ въ туй ново отечество; и отъ тукъ отъ послѣ сѣ разпространило по сички старни. Примѣра на Китайцитѣ нашѣлъ и подражатели. Та както съ измама сѣ ввождало копринарството въ разни старни, тѣй сѣщо и даже съ по-голѣмо старание господаритѣ сѣ мъчили да не го разпространяватъ по други старни; и по този начинъ то проминѣло въ Европа едва въ половината на VI вѣкъ. Около това врѣме, 552 год. двама монаси отъ ордена св. Василия принесли въ Цариградъ и вручили на Императора Юстиниана тѣзи, които биле отъ вѣтрѣ празни и имале бубино семѣ (ѣйца) и семѣ на черници, които съ опасностъ на живота си биле пренесли отъ *Серинци*, главенъ градъ на древнитѣ *Серики*. Копринарството скоро начинѣло да сѣ разпространява въ Гърция и особено въ древний Пелопонесъ, който въ слѣдствие на многото черници получилъ и название *Мореи*; но разпространението му по остала Европа вѣрвѣло забавно (полека). Въ VIII вѣкъ Арабитѣ вовеле тѣзи промишленность въ Испания, но тѣ ввеле другъ видъ черни буби. Но белитѣ, които сѣ отхранватъ полесно оставале още за дълго врѣме исключителна принадлежность само на Гърция. Въ 1146 год. Рожеръ II ввелъ копринарството во своитѣ владѣния т. е. въ Сицилия и Калабрия. За скоро то сѣ разпространи по цѣла Италия а оттукъ послѣ и по цѣла Западна Европа.

Цвѣта (боята) на бубитѣ е бѣложлѣтъ. Мѣжката буба е по малка и корема ѣ е по тѣжкѣ, прѣзъ крилата му особенно прѣднитѣ пречинува една или нѣколко черни чертички и отдолното лице на заднитѣ му крила има една черна дамжица, а пакъ женската само бѣложлѣта. Когато женската излезе (изхвржкне) изъ пашкула трѣбва да ѣ отманемъ, защото инакъ тя може да снесе ѣйцата си пакъ въ него, понеже тѣ сѣкога снесятъ ѣйцата си близо до мѣстото дѣто сѣ ся оподвориле. Слѣдъ като спесѣтъ ѣйцата си женскитѣ

буби умиратъ, а мъжкитѣ и още по напредъ веднага слѣдъ оплодотворението на яйцата. Заедно съ яйцата сѣ отдѣля отъ женската и лѣпкава мокрота (влага), която изсѣхва лѣсно въ воздуха и затѣмъ яйцата въ това мѣсто, дѣто сѣ тѣ паднале или по-добрѣ дѣто сѣ снесени. Обикновено глѣдатъ бубитѣ да снесятъ яйцата си (семето) на платно или друга нѣкоя материя, която послѣ държатъ въ такова мѣсто дѣто да не измръзнатъ прѣзъ зимата яйцата нито пакъ да се излупатъ (излупятъ); за което трѣбва да сѣ глѣда щото стајатъ, въ която тѣ стојатъ да нѣма повече отъ 8—10-о реом. Цвѣта (бојкта) на яйцата отъ пѣрво е бѣложлѣтъ а послѣ потъмнява и слѣдъ недѣля двѣ полуватъ коршуменъ цвѣтъ (бојж), съ който оставатъ и додѣ сѣ излупятъ. Подобрѣ е когато яйцата (семѣто) сѣ излупятъ на сѣщото мѣсто дѣто сѣ снесени, защото инакъ кога сѣ стѣржатъ за да сѣ сбержатъ може и да сѣ повредятъ. Ако сѣ внимава добрѣ да сѣ излупятъ яйцата, може человекъ и да сѣ надѣва за полза и награждение на трудоветѣ си. На гжсеницитѣ (бубитѣ) е врѣденъ както силний порой свѣтлина, тѣй сѣщо и тѣмнината и за това стајкта дѣто сѣ отхранва буба трѣбва да глѣда камъ истокъ, но никакъ не камъ сѣверъ или югъ. Воздуха трѣбва да бѣде чистъ, да не е рѣджкъ нито влаженъ и за това тѣсното мѣсто врѣди бубитѣ; Сѣвернъ вѣтѣръ нетрѣба да ги духа и вѣздуха трѣбва да сѣ променя често, и затова вѣнтиляторитѣ сѣ необходими. Когато яйцето начне да сѣ излупва нетрѣбва повече топлина отъ 4-о Реом., а послѣ постѣпенно трѣбва да сѣ возвишава и до 18-о, а нѣкоги даже и до 22-о, съ което ускоряватъ развитието на бубитѣ, но въ тозъ случай тѣ биватъ по нездрави. Въ пѣрвий вѣзраст т. е. отъ излупванието до пѣрвото сѣблачание на бубитѣ въ продължение на 5 дни, 18-о до 19-о Реом.; въ вторий вѣзраст въ продължение на 4, 17-о 18-о, въ третий въ 6 дни отъ 16-о до 17-о, въ четвѣртий който сѣ продължава 7 дни иска сѣ отъ 15-о до 19-о, най-сѣтнѣ въ петий, който държи 11 дни и сѣ счита отъ четвѣртото преоблачание до завиванieto на пашкула 15-о. Слѣдов. срѣдно число дни отъ из-

лупванието на бубитѣ до завиванieto имъ въ папгули преминватъ 33 дни, но много пѣти сѣ случва та развитието имъ ся ускорява на пр. при по добро и доволно хранение и сѣ продължава само 29 дни, при лоше хранение може да сѣ протѣгне и до 40 дни. Важно е и това щото температурата да ся непроменя често и твърде скоро. Колкото сѣ повече черветѣ, толкозъ шумѣренна трѣбва да е и температурата, и толкозъ имъ е потребенъ чистъ въздухъ. Трѣбва прилѣжно да ся очистватъ мржесотиитѣ, въ които сѣ развѣждатъ разни черве врѣдни за бубитѣ. Когато ѣйцата сѣ турени да сѣ излупатъ, тѣ въ продължение на 11—14 дни побѣлѣватъ, което е и знакъ че скоро ще ся излупятъ. Въ това врѣме глѣдатъ като ся излупи нѣкой червекъ изваждатъ го изъ ѣйцата чрѣзъ продупчени книги, съ които покриватъ семѣто и го отнасятъ тамъ дѣто ще ся храни. Но подобръ е да ся направи тѣй щото червека щомъ ся излупи да може да намѣри потребната хранѣ. Най-напрѣдъ червецитѣ изѣдѣтъ мокротата, която ся намира въ ѣйцето, а послѣ имъ даватъ покрѣжки черничеви листа. Въ Москва ѣйцата (бубеното семѣ) ся излупватъ едвамъ една-двѣ седмици преди Петровденъ. Бубитѣ не трѣбва да ся хранѣтъ съ влажни или росни листа, защото е врѣдно. Хранѣ трѣбва да имъ ся дава правилно и нѣколко пѣти на день; нѣмскитѣ копринаре казватъ че въ пѣрвий возрастъ трѣбва да имъ ся дава по 10 до 12 пѣти на день, въ послѣднитѣ отъ 7 до 8. Други полагатъ че обикновенно трѣбва да имъ ся дава хранѣ по 4 пѣти, но доволно като ся увеличава това число тогазъ когато трѣбва. За изхранване на 20 хил. червека сѣ потребни 1000 фунта листа (шума) отъ които 5 фунта ся изѣдѣтъ въ пѣрвий возрастъ, 12 въ вторий, 45 въ третий, 150 въ четвъртий и 800 ф. въ послѣдний. Въ единъ послѣденъ день бубата изѣда отъ 100 до 150 ф. шума. Въ края на сѣки периодъ бубитѣ преставатъ да ѣдѣтъ и стоѣтъ неподвижно, като издигатъ малко преднята частъ отъ тѣлото си: въ това состояние казваме че бубата спи. Прѣдъ сѣсна бубата сплита нѣколко нишки и ся захваща силно за тѣхъ съ заднитѣ си крака и по този начинъ тя твърдѣ лесно

сблача старата си кожа и излиза изъ нея. Когато спиктъ бубитъ негрѣбва да се хранитъ много, а само да се гледа да иматъ доста топлина и чистъ въздухъ въ стаята дѣто сж. Порастналата буба има цвѣтъ бѣложлѣтъ, тѣлото ѝ сжстои отъ 12 колелца, на които отъ сѣка стѣрна се забѣлѣжватъ цѣль рѣдъ дихателни трѣбички, окрѣжени съ черни колелца. Тя (бубата) има три чивта кожести крака отпрѣдъ и 5 мѣсясти отзадъ, които сж малко кѣси и остри и които тя може да сбира и распуца. Особенно сж забѣлѣжителни коприноотдѣлителнитѣ органи на бубитѣ, които (органи) сжстоѣтъ отъ двѣ трѣбички и на двѣтѣ стѣрни на животното, които сж окрѣжени отъ многочисленни трахеи. Задната часть на тѣзи мѣшцета се свѣршва съ тѣпъ край и потѣсенъ отъ осталата прѣдна часть: тя сжставя една жлеза, която отдѣля една свѣтла бистра влага, коя се втвѣрдява въ въздуха и става коприна. Прѣдната часть е поширока и отдѣля тѣй сжщо едно особно вещество, което предава на влагата, която се отдѣля изъ задната часть, поголѣма ягкость и твѣрдость. Сѣка жлезичка отпрѣдъ се свѣршва съ единъ тѣсенъ каналъ, въ който се намира и друга еще помалка жлезичка, която отдѣля едно лѣпкаво като воскъ въщество. Най сѣтне този каналъ се свѣршва въ устата съ една особна брадавичка, която си има отвѣрстие (дупчица), отъ дѣто излиза и нишката, която като се соедини съ нишката отъ жлезитѣ на другата стѣрна, втвѣрдява се въ въздуха и образува това, което ние казваме коприна. Слѣдователно нишката, която се отдѣля отъ бубитѣ, е двойна, но само слѣна; за да покажеме че това е истина, можемъ да ѝ раздвоимъ посрѣдствомъ ѣдки калий. Дебѣлината на тѣзъ нишка е около $\frac{1}{120}$ линии, а на двойната е около $\frac{1}{60}$ линии, при това тя е доста ягка и неможе да се сѣкса отъ $1\frac{1}{2}$ лота тѣжнина. Още отъ самата направа на жлезитѣ можемъ видѣ че копринений конецъ е сложенъ. Извѣнъ нишката е покрита съ воскъво лакообразно вещество, което се разлага въ спиртъ и въ алкоолъ; а отвѣтрѣ то сжстои особено отъ копринообразно вещество — фиброинъ.

Колкото за причините на епидемическитѣ болѣсти

у бубитѣ, сжществуваѣ двѣ мнения: едни казватъ че причинитѣ на това сж криѣтъ въ изражданіето (изменението) на черниците, което зависи отъ изтощението на почвата и споредъ това казватъ че бубитѣ сж разболяватъ, кога сж хранѣтъ съ лоша шума. Други пакъ (отъ които е Катрфажъ) силно воставатъ противъ това и казватъ че бубитѣ сж разболявѣтъ отъ нечистъ въздухъ или други нѣкои лоши негови качества и за това за да бждѣтъ бубитѣ здрави трѣбва 1) болнитѣ черве да сж махвѣтъ отъ здравитѣ съ прилежаніе и 2) да сж внимава вжздуха да бжде чистъ, умѣренъ и не влаженъ.

Прѣвелъ Кръстьо Мариновъ.

ПРЕЛИВАНИЕТО НА КЪРВЪТА.

Спорѣдъ нѣкои списатели, преливанието на кървѣта води началото си отъ най-старитѣ времена, и то е било употребено отъ Медеа, славната вѣлшебница на Колхида. При сичко това трѣбва да дойдемъ на седемнадесетий вѣкъ за да намѣримъ едно лѣкарствено употребление на това цѣрително сръдство.

Constitutionnel извѣстява една операция на преливание на кървѣ направена въ послѣднѣо време отъ докторъ Бехие, въ Хотелъ-Дйѣ (болница въ Парижъ), и прѣди да изложи условията при които е тя станжала, той прилага едно историческо прегледвание твѣрдѣ лобопитно.

Първо и първо въ 1664 година преливанието на кървѣта почна да се свѣтѣва въ Англия; отъ тамъ идеята се разнесе по Германия; но само въ Франция се направихъ първитѣ опити. Не е безполезно да пригажемъ въ нѣколко думи опитванието което направихъ зѣ тая эпохъ двама френски лѣкари, Дионисий и Еммеѣ.

Първий опитъ се направи на 15 юний 1667, върху едно момче на 16 години, което, слѣдъ нѣколко изобилни земания на кървѣ, както ги правѣхъ тогава, бѣше паднало въ голѣмо изнемоштение, както тѣлесно така и

душевно. Преливанието напълно го изцъри както физически така и морално. Вторий болникъ когото Дионисий, лѣкува по сжштий начинъ, бѣше единъ яростенъ лудъ, върху когото бѣхж употрѣбили напраздно сички-тъ цѣрове; най-после и осемнадесетъ земания на кървь и четиредесетъ кѣпання. Дионисий си помисли че ште да може да направи нѣкое облекчение като прелее въ жилитѣ му телешка кървь, на която сладостъта, казваше, ште да може да умѣкчи живостъта на горѣштата треска.

Тая операция се направи, въ понделникъ на 19 декемврий, въ присѣтствието на едно голѣмо множество лѣкари и отлични лица. Извадихж на търпѣливиятъ 10 унций (320 грамма) кървь отъ ржката, и му църкнѣхж само 5 унций (160 грамма) телешка кървь. На пд-другий день, тѣ повторихж операцията; Но тоя пжтъ истеглихж на болниятъ само 3 унции (около 100 грамма) кървь, и му църкнѣхж близо до една литра телешка кървь. Слѣдствията на тая операция бидохж чудесни. Болнийтъ дойде на себе си, исповѣда се и се причести за да посрѣштни празникътъ си и прие съ голѣма радостъ и приятелски изявления жената си, къмъ която особито биваше раздраженъ когато го хванеше лудостъта. Но кждѣ крайтъ на януария, като го изново превзѣ болестъта, рѣшихж да почижтъ пакъ преливанието.

По злошастие, едва Дионисий и Еммере бѣхж починале да вкарватъ телешката кървь въ жилитѣ на търпѣливиятъ, и той извика: « Спрѣте! умирамъ, задушвамъ се! » хирурзитѣ непослушахж и слѣдвахж преливанието, като казвахж на болниятъ: « Оште ви не е доста господине. » И между това той издѣхна въ ржцѣтъ имъ.

Малко слѣдъ това, на 17 Априлий 1668 Сждилиштето издаде едно отсжждение като запрештаваше подъ наказание на затворъ, да се прави преливанието на кървь върху човѣшко тѣло, до когато тая операция се не потвърди отъ лѣкаритѣ на Парижкий Медицинский факултетъ. Но тая знаменита дружина като си помълча относително за тоя въпросъ, Дионисий и Еммере не добихж послѣдователи.

При това въ чужбина, въ Англия, въ Италия, пре-

ливанието се повтори върху много човѣци. Но трѣбѣва да приемемъ че слѣдствията му бѣхжъ въобщте неудовлетворителни, защото тая операция испаднѣ тутакси въ неизвѣстность.

Въ началото на тоя вѣкъ чакъ до 1820, преливанието се гледаше като една дързка и безрасждна операция, за да не кажемъ повече. При това бодри нѣкои хирурзи мислѣхжъ че въ това има една надѣжда на която, наистина, не бѣ позволено да са прибѣгва освѣнтъ въ крайни случаи, но която тогава можѣше да даде нечакани слѣдствия. Отъ това време насамъ, преливанието се употрѣби твърдѣ често и въобщте съ сполука, най-вече у женитѣ които, слѣдъ ражданието си, сж и мали значителни загуби кървь. Между хирурзитѣ които най-много сж употрѣбили тая операция, доста е да споменемъ имената на Г.Г. Блюнделлъ, Валеискъ, Дубледай, Десгранжъ, Нелатонъ, Албани и пр.

Ето сега въ съкращение, условията при които Г. Бахие направи операцията си.

На 24 януарий, една двадесять и една годишна жена по причина на крайна слабостъ дойде да лежи въ болницата Хотелъ-Дйбо, дѣто я турихжъ въ салата Св. Антоний, легло бр. 9.

При влизанието въ болницата, лицето ѝ блѣдно като на мъртвецъ, устнитѣ ѝ изгубиле цвѣтътъ си пулсътъ ѝ слабъ, ржцѣтъ и краката ѝ студени. Болната се оплаква отъ силно главоболие, което се умножава оште повече като поиска да сѣдне на постелката си. Тогава почнува да ѝ се вие шеметѣта и пада на възглавето си като че е изгубила съзнание. Ледѣтъ когото турихжъ на коремѣтъ ѝ, студениѣтѣ пития, нѣмахжъ никакво дѣйствиe. На 25, захваша да ѝ се повдига за бѣлване, на 26 едно изобилно течение на кървь се произвожда, главоболието стая оште по-люто, сичкитѣ ѣстия които зема изведнжжъ слѣдъ това повършта.

На слѣдующитѣ дни кървотечението слѣдва, ако и не толкова изобилно; ништо не можѣ да спрѣ бѣлванията; слабостѣта се уголѣмява повече-и-повече; изнемоштаванието е голѣмо; лицето ѝ е блѣдно като на мъртвецъ, езикѣтъ ѝ студенъ, гласѣтъ ѝ немоштенъ,

пулсът ѝ е крайно слабъ; най-малкото движение произвежда премирания; болната не може вече да търпи свѣтлината; погледът ѝ потъмня; прѣзъ нощта блънува.

На 29, при това тежко положение което показваше крайна и неизбежна опасностъ, Г. Бехие се рѣшава да употреби преливанието на кървь, което се извърши при визитата имъ съ орждията и помощта на Г. Матйо. Кървта която се даде отъ Г. Строса, главниятъ лѣкаръ на болницата, се употреби безъ никаква преправка, безъ обезжичване, нито пакъ нѣкое прѣдварително подправление. Тя биде вкарана въ една отъ повърхненитъ жили на ржката на болната. Употрѣбеното количество, което други пжтъ възкачвахъ до 200, 300, 400 грамма, биде само 80 грамма. Това количество е достатъчно и дава повече безопасностъ на операцията.

Има двѣ опасности въ тая операция: първата е влизанието на въздухъ въ жилитъ, случка почти сѣкога смъртоносна; втората е сгжствяването на кървта, което произвежда едно спиране на кървообращението подобно смъртоносна. Трѣбва прочее да се избѣгнатъ тия двѣ случки за да се тури човѣкъ въ най-благоприятнитъ условия на сполуката.

Първитъ оператори туряхъ нуждната кървь за църкане било въ чаша, било въ църкалката назначена за това църкане; после я вкарвахъ въ една отъ подкожнитъ жили при свиванието на лакатътъ прѣдварително полуотворена. За да изгонѣтъ въздухътъ изъ църкалката, то исправяхъ цѣвта на нагоре и тикахъ пистонътъ до тогава до когато почнеше да излиза чиста кървь. За да избѣгнатъ сгжствяването на кървта, предложиле бѣхъ да я приематъ изъ една чаша обиколена съ хладка вода; а по-късно, като видѣхъ че студътъ е най-доброто срѣдство за да окжсяватъ сгжствяването на кървта, то прѣдложихъ по-напрѣдъ да се истудява църкалката.

Най-послѣ като тия прѣдпазливости не можиха още навѣрно да въспрѣтъ сгжствяването на кървта, то се опитахъ да църкнатъ обезжичена кървь, то естѣ на която бѣхъ извадиле съ биене на пърчки сичкото влакнесто вещество, което образува пихтията.

Единъ успѣхъ твърдѣ важенъ осъщественъ отъ нѣколко години се състои въ това да се прекарва кървь отъ единъ човѣкъ на други, въ безопасностъ отъ въздухътъ, съ една търбичка която свързва двѣтъ жили. Сѣка отъ крайоветъ на търбичката се свършва съ остра цѣвъ на крайтъ натовена, и която влиза въ жилата чрезъ едно просто обождаване.

На срѣдата на търбичката, една смукателна и натискателна тулумба, за която сѣки фабрикантинъ на хирургически оръдия си е направилъ особитъ юрнекъ, изтеглява кървь отъ една стърна и я истласква отъ другата. Това просто распорѣждане позволява да се избѣгва сгъстяванието на кървьта и влизанието на въздухътъ, заштото по-напрѣдъ обождатъ жилата която дава кървьта напълнятъ търбичката, и когато кървьта излѣзе изъ шуплата на острата цѣвъ отъ другиятъ край, вкарватъ я въ жилата на болниятъ. При това твърдѣ е забѣлѣжително че това смъштето оръдие безъ тулумбата, се употрѣби отъ Дионисия и Еммере, съ тая разлика само че тѣ прилагахъ търбичката си на артерията на тѣлото, и кървьта се тласкаше отъ самото сърце на животното което я даваше.

Операцията се направи по 5 часътъ заранѣта. Едва се минахъ десетъ минути и болната доби малко сила; можѣше да повдигне главата си, рѣцѣтъ ѝ сѣ посгрѣхъ, пулсътъ стана по-добъръ. На осемъ часѣтъ, станъ да ѝ стая повече-и-повече добръ. На десетъ часѣтъ болната усѣти охота за ѣдене, зема малко сокъ отъ обиварено месо и вино, което стомахътъ не повършта вече; на сѣптий день и на другиятъ даватъ ѝ малко по-малко, около една литра старо вино; тя зема една лека чорбица която вече не повършта, както и единъ жълтокъ отъ ейце разбитъ въ сокъ отъ обиварено мѣсо. Тогава ѝ дойде сънь. Слѣдующитѣ дни подобренieto е значително, болната сѣда на леглото си, приказва съ сѣсѣдкитѣ си, смиля сичко штото зема (чорба и старо вино). Колкото за кървотечението, то съвършенно престана оште на вечеръта отъ операцията и вече се не показва.

На 1й 2 и 3 февруарий, подобренieto слѣдва да е по-добро и по-добро. Лицето и устнитѣ ѝ добиватъ цѣв-

тътъ си. Охотата ѝ става ненаситна. Смилианията сж изрѣдни, сънътъ тихъ; изцѣлението е пълно.

Самата забѣлѣжителна случка биде едно малко въспаление около порязването на жилата, но безъ никаква важна послѣдица.

Френската хирургия, казва докторъ Хекторъ Георгий, съчинителъ на членътъ когото превождаме, не е имала отдавна една такава сполука, достойна за забѣлѣжване; сполука, която иде да оправдае Дионисия и Еммере, на които дързостнитѣ опитвания, на които се присмивахъ до началото на тоя вѣкъ, имахъ, между това, достойнството да отвориѣтъ пътъ на една операция отъ най-героическитѣ на новата хирургия, и при това, може се каза, на една отъ най-малко опаснитѣ въ сегашно време, благодарение на добрийтъ опитъ и на съвършенството на сегашнитѣ орѣдия.

П. С. Бобековъ.

СТИХОТВОРСТВО.

ДѢ СЪМЪ СЯ РОДИЛЪ.

Знаешъ ли чудна природа дѣ е
Мене родила и отхранила,

Отечество менъ знаешъ ли дѣ е
Дѣ майка мила менъ е кърмила?

Знаешъ ли дѣ е земята славна
Дѣ чада здрави ражда българка?
Знаешъ ли кой е славний мой родъ,
Коя менъ свързва съ свѣта вързка? —

Племято мое е много славно
Името ми е било прочуто;
Прѣцвѣтѣло е то твърдѣ рано —
Спечели то днесъ своето право.

Дѣ зефиръ хладенъ тихо си вѣе,
Дѣ вода бистра изворъ си лѣе —
Тамо природа менъ е родила,
Тя земя красна мене е мила.

Дѣ славей пѣе дене и ноце
С' радость снабдява зелени гори —
Тамъ майка мила менѣ е родила,
Тамъ нейна цица менѣ е доила.

Дѣ земята е най плодородна,
Дѣ жѣтва има хубава лѣтна —
Тамъ природа е мене дарила
На майка мила що м'е доила.

Дѣ пастиръ добѣръ пасе си стадо,
Неговий кавалъ дѣ свирѣ слатко —
Кога съмъ било дѣте ещ' младо
Тамъ отъ майка бозалъ съмъ млѣко.

Хората дѣто еше в'невинность
Животъ прѣкарватъ и ся веселѣтъ —
Тамо отъхрана приелъ съмъ в'младость,
Баща и майка тамо живѣятъ.

Прѣзъ пролѣтъ дѣто овошки цѣвтѣтъ
Богати есенъ плодове даватъ —
Природа тамъ е мене родила
И майка мила тамъ м'е галила.

Дѣ ся говори български езикъ
Ясно и чисто отъ вси братия —
Тамъ майка в' мой е писала мозакъ:
Българинъ роденъ Българинъ умри!

Майка селянка менѣ е родила,
Чиста българка менѣ е доила,
Майчина нѣжность менѣ е галила —
Българска земя на менѣ е мила.

Кърсница мене кат'е кърстила
Съ славно име мя е дарила:
Българче мене тя е нарекла

И с'това ми е животъ благъ дала
Българинъ съмъ роденъ азъ *Ей*
Въвъ плодородна българска земя;
Въвъ жили мои що кървъ ся лѣй
Ми дава славно българско имя.

А. П. Шоповъ.